

Marija Stanonik

TRADITIONES 24. SLOVSTVENA FOLKLORA.¹

Zbornik Inštituta za slovensko narodopisje.
Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
Razred za filološke in literarne vede.
Ljubljana 1995.
502 str., ISSN 0352-0447.

Traditiones 24 so posvečene dr. Karlu Štreklju in Matiji Murku, dvema pomembnima slavistoma in univerzitetnima profesorjema. Karel Štrekelj je na graški univerzi prvi začel predavati literarno zgodovino v slovenščini, v obliki, kot so tedaj pojmovali ta predmet. Matija Murko je začel svojo univerzitetno kariero na Dunaju, jo nadaljeval v Gradcu in Leipzigu, vrhunec pa je njegovo znanstveno vsestransko delo doseglo v Pragi, kamor se je odpravil leta 1920, ko je bil izvoljen za profesorja na novi stolici za južnoslovanske jezike in književnosti.

Leto 1895 je bilo za Slovence v marsičem srečno leto. Hkrati z začetkom izdajanja *Slovenskih narodnih pesmi* (1895-1923) v uredništvu Karla Štreklja je nastopil s svojim načrtom za raziskovanje snovne kulture pri Slovencih tudi Matija Murko, in sicer v okviru izčrpnega poročila o znameniti *češkoslovanski narodopisni razstavi* v Pragi tistega leta. Že to dokazuje, da je njuno poslanstvo žarčilo daleč čez meje njunih osrednjih strok in postavljalo znanstvene temelje drugima dvema, ki ju danes poznamo kot etnologija in slovstvena folkloristika. Pomembnima delovnim pobudama teh dveh mož, ki ju je usoda za desetletje združila na isti univerzi v Gradcu, so torej posvečene tokratne *Traditiones 24*.

V tukajšnjem zborniku je predstavljena kontinuiteta njunega dela predvsem z vidika besede - bodisi v govorjeni ali pisani obliki. Gre torej za besedno umetnost z vidika široko razumevane literarne vede in slovstvene folkloristike.

Vsega skupaj je bilo k sodelovanju povabljenih čez 100 avtorjev in avtoric. Odzvalo se jih je čez štirideset (43) in nastalo je zajetno delo (502 strani). Dvanajst (12) je tujih avtorjev, in to po eden oziroma ena iz Litve, Velike Britanije, Italije, Madžarske, po dva iz Makedonije in Hrvaške in trije s Slovaške.

Snov razprav je razvrščena v pet razdelkov, in sicer:

1. SLOVSTVENA FOLKLORISTIKA- LITERARNA VEDA

Janez Dolenc piše o Gregorju Kreku kot Štrekljevem predhodniku, saj je ta teoretično pripravljala tla za zbirko, katere zamisel je uresničil Karel Štrekelj. Monika Kropelj je dodobra obdelala njegovo življenje in delo. Franc Zadravec razčlenjuje načela, ki so vodila Matijo Murka pri zapisovanju in preučevanju srbske in hrvaške ljudske epike. Z njimi je Murko kritično dopolnil nekatera dognanja Vuka Karadžića. Franc Kuzmič predstavlja popotovanje Božidarja Raiča po Prekmurju (ki je bilo v njegovem času pod Madžarsko) in njegove prijateljske zveze z Murkom. Tanja Perić-Polonijo iz Zagreba se ob zgledu slovenskih stoletnic spominja podobnih na

Slovenska akademija znanosti in umetnosti
Academia scientiarum et artium Slovenica
Razred za filološke in literarne vede
Classis II: Philologia et litterae

T R A D I T I O N E S

Zbornik Inštituta za slovensko narodopisje
Acta Instituti ethnographiae Slovenorum

24

SLOVSTVENA FOLKLORA

Ljubljana 1995

Hrvaškem, ko je leta 1896 začel izhajati *Zbornik za narodni život i običaje*, istega leta so začele izhajati tudi *Hrvatske narodne pjesme*. Vladimir Osolnik govori o slovstveni folklori pri Južnih Slovanih, kakor jo je v osebi Vladimirja Dvornikovića opredeljeval starejši rod filozofov, teologov, jezikoslovcev, literatov - kot najpopolnejši izraz duhovnega življenja Južnih Slovanov.

2. RAZMERJE SLOVSTVENE KULTURE IN LITERATURE

Pokojni Sergij Vilfan zasleduje, kako je zgodovinski dogodek iz 15. stoletja prišel v zgodovinska dela (J. V. Valvasor), nato v leposlovje in od tod med ljudstvo. Le-to je temeljni motiv opremilo še z mnogimi dodatki. Gre za Vipavca Andreja Baumkircherja (1420-1471). Angleška avtorica Cathie Carmichael ocenjuje delo J. V. Valvasorja v kontekstu zgodnje moderne evropske etnologije in podaja nekaj pobud o možnostih branja Valvasorjevega dela na komparativni način. S to snovjo se časovno ujema molitev k sv. Donatu iz leta 1751 z Gorenjskega. Posredoval jo je Branko Čušin. Sledi besedilo

¹ Smopsis predstavitve *Traditiones 24*, ki ga je pripravila glarna urednica ob predstavitvi publikacij SAZU v dvorani SAZU 13. maja 1996.

Marka Terseglava o Prešernovem delu za slovenske ljudske pesmi v tridesetih letih 19. stoletja. Drago Druškovič analizira prozo Prežihovega Voranca in opisuje, kako se je le-ta osamosvajal od folklornega izročila svojega okolja in ga vnašal v svoje pisanje z določeno funkcijo - tudi kot "globlji protest socialne stiske pripovedovalca iz vaškega okolja", a zmeraj pristno povezan z njegovo duhovno in materialno kulturo. Alenka Glazer predstavlja svojega očeta Janka Glazerja kot zapisovalca "narodnega blaga" (Ruše, Selnica ob Dravi) v njegovih zgodnjih mladeniških letih. Nabrano gradivo primerjalno komentira in opozarja na rabo tega gradiva v Glazerjevi poeziji. Marjetka Golež razmejuje folklorno in umetniško pri dveh modernih/sodobnih slovenskih avtorjih, Gregorju Strniši in Venu Tauferju. Helga Glušič opozarja na izjemno delo v opusu Lojzeta Kovačiča, *Zgodbe s panjskih končnic*, ki jih minuciozno analizira.

3. SLOVSTVENA FOLKLORA V ZGODOVINI IN TEORIJI

Marija Stanonik riše skico o navzočnosti Evrope v slovenski slovstveni folklori: od starih Grkov, Rimljanov, Langobardov, Špancev, Nizozemcev, Ogrov/Madžarov, Turkov, Francozov, Švicarjev, Nemcev, Ircev, skandinavskih narodov, Čehov, Poljakov, Hrvatov, Srbov in Makedoncev. Ljudmila Bokal na podlagi gradiva o slovenskih slovarjih sistemizira odločitve o pisanju izrazov za bajna bitja z veliko ali z malo začetnico. Bronislava Kerbelyte (Litva) na podlagi slovenskega gradiva s strukturno in semantično analizo dopolnjuje in pogloblja metodo *Aath* za klasifikacijo pravljicnih tipov. Eva Krekovičová s Slovaške piše o motivu Žida v slovaški slovstveni folklori, Hana Hlôšková pa piše o razmerju med slovstveno folkloro in literaturo na Slovaškem v 19. stoletju glede na prizadevanje po oblikovanju narodne zavesti. Gabriela Kilianová razčlenjuje pripovedovalni repertoar na Slovaškem v 20. stoletju, in to ne le njegove strukture, ampak tudi kontekst. Aleksandra Popvasileva piše o usodi naclarjenih ljudskih pripovedovalcev v emigraciji in o njihovem repertoarju. Tome Szadzov se sprašuje, ali je folklorno ustvarjanje danes še mogoče. Omenjenima makedonskima avtorjema se s teoretično najbolj zahtevnim člankom pridružuje Ivan Lozica s Hrvaške, in sicer o žanru v slovstveni folklori na podlagi konteksta.

4. SLOVSTVENA FOLKLORA NA PREHODU

Mirko Rámovš označi Štrekljev prispevek k raziskovanju slovenskega plesa. Tvrtko Zebec predstavlja teorije in metode raziskovanja plesa. Roberto Dapit, Furlan po rodu, se je temeljito poglobil v repertoar pesmi Cirile Madotto Preščine,

kot živ zgled rezijanskega "govorjenja v stihih" (s sodelovanjem R. Frisana s transkripcijami glasbe in M. Matičetovega s prevodi pesmi). Ina Ferbežar slikovito presoja besedila Avsenikovih narodno-zabavnih popevk med leti 1953-1985, medtem ko se Rajko Muršič zadržuje pri besedilih punk rock skupin iz Slovenskih goric kot legitimaciji lokalne mladinske podkulture.

5. USTVARJALNOST JEZIKA

Vilmos Voigt, vodilni madžarski folklorist/etnolog poudarja, da se folkloristika in dialektologija zadnjih sto let neprestano prepletata. Objavljanje narečij, jezikovnih in etnografskih atlasov, študij folklornih tipov in motivov v skladu s "finsko šolo" ter geolingvistika v zadnjem času spadajo k tej usmeritvi. Jurij Fikfak se loteva slovenskih potopisov iz prejšnjega stoletja kot žanrskega vprašanja, Borut Telban pa odkriva nam neznani svet ene od vasi na Papui Novi Gvineji na podlagi semantike osebnih imen.

6. GRADIVO IN ZAPISI

Ta rubrika bogati zbornik z zapisi ljudskega izročila iz Zgornje Baške doline v arhivu Ruske akademije znanosti (Silvo Torkar), portretom Franca Berganta "Jefarja" in njegovih pravljic (Marija Makarovič), novim bajeslovnim bitjem iz vasi pod Bohorjem (Irena Rožman), pregovori in reki, ki jih je zapisal ali si jih izmislil Janez Trdina (Helena Ložar Podlogar), in pregovori, ki jih je iz svojega domačega okolja namenil kot donesek k bodoči veliki zbirki slovenskih pregovorov Marjan Dolgan.

V rubriki o *založniški dejavnosti* na področju slovenske in tuje slovstvene folklore pri nas sodelujeta Kristina Brenkova in Marija Stanonik, v rubriki *Kronika* pa Martina Orožen s tragičnimi spomini na drugo svetovno vojno in Milko Matičetov s spomini na drugovanje s pokojnim akademikom dr. Nikom Kuretom v zgodah in nezgodah Inštituta za slovensko narodopisje. V rubriki *In memoriam* se svojega sodelavca in učitelja spominjata Tone Cevc kot predstojnik pravkar omenjenega Inštituta in Helena Ložar Podlogar, njegova najbližja sodelavka.

Sledijo ocene in poročila o knjigah, ki so jih napisali Janja Žagar, Mojca Ramšak, Mojca Ravnik, Natalija Vrečer, Monika Kropelj in Marko Terseglav.

Na koncu se za ubrano sodelovanje iskreno zahvaljujem tajnici uredništva ge. Marti Koren in višjemu strokovnemu sodelavcu g. Dušanu Merharju iz referata za tisk.